

Actieplan verbetering feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen 2018
Position paper t.b.v. rondetafelgesprek, blok wetenschap, op 3 oktober 2018
prof.mr.dr.s. Mariëlle Bruning, hoogleraar Jeugdrecht, Universiteit Leiden.

1. Respectvolle bejegening, informeren en ondersteunen kinderen en ouders

Uit onderzoek blijkt dat kinderen zich in jeugdhulp- en jeugdbeschermingsprocedures onvoldoende gehoord voelen en zij begrijpen onvoldoende, zij zijn onvoldoende geïnformeerd (zie o.m. S. Rap, D. Verkroost, M.R. Bruning, Kansen en momenten voor participatie in het jeugdhulptraject in de praktijk, 2018). Ook blijkt uit dit onderzoek dat professionals in het jeugdhulptraject ervaren te weinig tijd en vaardigheden te bezitten om kinderen effectief te kunnen laten participeren. Uit recent onderzoek blijkt o.m. dat familiegroepsplannen weinig worden gebruikt, dat gezinsvoogden lang niet altijd op de zitting aanwezig zijn en dat kinderen door de gecertificeerde instelling niet altijd worden gehoord; ook bij de Raad voor de Kinderbescherming is op dit punt verbetering mogelijk. Een hoge caseload en tijdsdruk worden als verklaringen gegeven voor het niet altijd horen van kinderen. Ook worden kinderen jonger dan twaalf jaar lang niet altijd gehoord; veelal wordt in de praktijk een leeftijdsgrens van twaalf jaar gebruikt.

- Het is belangrijk om te investeren in het beter informeren van kinderen en ouders, het nog meer betrekken van kinderen en ouders, tijd te creëren voor professionals om met kinderen te praten, professionals beter op te leiden en te blijven trainen in het laten participeren van jonge en oudere kinderen, gezinsvoogden altijd op de zitting aanwezig te laten zijn en meer familiegroepsplannen te gebruiken.

2. Kwaliteit onderzoek en rapportage

Voor jeugdbeschermingsprocedures geldt dat het *equality of arms* principe op gaat; doorgaans voelen ouders en kinderen zich niet gelijkwaardig aan professionals in jeugdbeschermingszaken aangezien er in vakjargon wordt gecommuniceerd, ouders en kinderen doorgaans geen ondersteuning of (rechts)bijstand hebben en vaak onbekend zijn met procedures, regels en het werkveld en hulpaanbod. Uit rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vloeit voort dat hoe ingrijpender de beslissing (denk o.m. aan scheiding van ouder(s) en kind met een uithuisplaatsing), hoe meer aandacht er moet zijn voor het versterken van de positie van ouders en kind om tegemoet te komen aan het *equality of arms* principe. In rapportages van de Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instelling blijkt nog niet altijd duidelijk wat de mening van het kind is.

- Blijvende aandacht is nodig voor professionaliteit bij het opstellen van rapportages, het betrekken van ouders en kinderen hierbij, en het weergeven van de mening van ouders en kind en het inzicht geven in het gewicht dat aan de mening van ouders en kind wordt gegeven. Trainingen tijdens de opleidingen en bijscholing zijn hiervoor noodzakelijk.

3. Verkenning rechtspositie kinderen en ouders

De belangrijkste zorgen die ik heb over de positie van kinderen en ouders in de jeugdbeschermingsketen, betreft hun rechtspositie op bepaalde onderdelen. Juist vanuit de gedachte van het *equality of arms* principe dat in jeugdbeschermingszaken hoog in het vaandel moet worden gehouden, richten mijn zorgen zich op:

- a. Spoedmaatregelen: een spoedmaatregel kan zonder voorafgaand verhoor en zonder enige betrokkenheid van ouders of kind in de voorfase door een rechter worden uitgesproken; volgens de wet moeten betrokkenen binnen 14 dagen worden gehoord. Reeds geruime tijd geleden werd Nederland door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op de vingers getikt omdat 14 dagen te lang werd gevonden voor een dergelijk ingrijpende maatregel die een inbreuk vormt op het recht op respect voor het gezinsleven (Venema-zaak). Ondertussen is er in Nederland nog niets veranderd. Volgens de wet moeten betrokkenen binnen 14 dagen worden gehoord. Recent onderzoek bij rechtbank Noord-Nederland laat zien dat dit gemiddeld na 9 dagen is. Ook blijkt dat verzoeken tot spoedmaatregelen nauwelijks worden afgewezen. Dit geeft ouders en kinderen een zwakke positie in een situatie waarin zwaar wordt ingegrepen in hun gezinsleven.
 - b. Contra-expertise: ouders en kinderen hebben in beginsel recht op contra-expertise (art. 810a Rv) en dit recht is belangrijk als tegenwicht voor de sterke positie van de Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instelling. Uit recent onderzoek blijkt dat er de laatste jaren minder vaak onafhankelijke diagnostiek wordt gedaan dan voorheen. Een belangrijke oorzaak is dat de financiering van dergelijk onderzoek niet rond komt; de Gecertificeerde Instelling heeft hier nauwelijks budget voor en ook bij de rechterlijke macht is er maar beperkt budget beschikbaar. Dit is een belangrijk probleem; het recht op contra-expertise kan zo onvoldoende invulling worden gegeven in de praktijk.
 - c. Ondersteuning in procedures: kinderen en ouders hebben doorgaans geen rechtsbijstand in jeugdbeschermingsprocedures. Dit is alleen anders bij verzoeken en verlengingen tot plaatsing in de gesloten jeugdhulp; dan krijgt een minderjarige een advocaat toegewezen. Vooral in situaties waarbij kinderen en ouders van elkaar worden gescheiden door een uithuisplaatsing van het kind, gaat het om een ingrijpende inbreuk in het gezinsleven waarbij ouders en minderjarigen (juridische) ondersteuning verdienen, ook weer vanuit het licht van het *equality of arms* principe. Kinderen worden doorgaans pas vanaf de leeftijd van twaalf jaar gehoord; mijn afdeling jeugdrecht doet momenteel in opdracht van het WODC onderzoek naar de vraag of deze leeftijdsgrens niet omlaag moet.
- Spoedmaatregelen zouden binnen 5 werkdagen gevolgd moeten worden door een zitting waar ouders en kinderen worden gehoord.
 - Het recht op contra-expertise mag geen lege huls zijn vanwege financiële problemen; hiervoor is een oplossing nodig.
 - De mogelijkheden tot (juridische) bijstand in procedures moeten worden verbeterd; kinderen zouden bij een uithuisplaatsing een advocaat of een bijzondere curator toegewezen moeten krijgen als zij dat wensen zodat zij effectiever kunnen participeren in uithuisplaatsingsprocedures.